

k strešnému označeniu tabuizovaná lexika, hoci si uvedomujeme, že termín nie je vzhľadom na široké spektrum slov, ktoré možno pod nim hľadať, ideálny

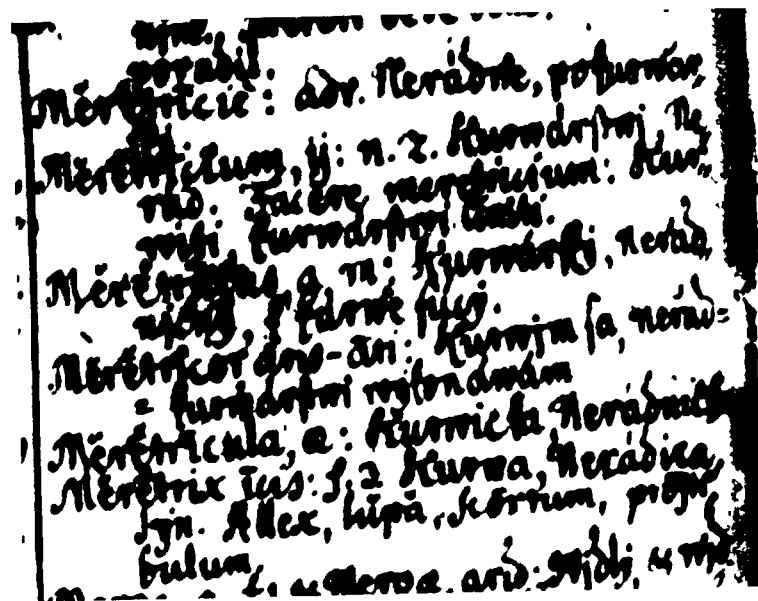
Jediný akademicky slovník slovenčiny, ktorý obsahuje vo väčšej miere, resp podľa možnosti vyčerpávajúco a dosledne spracovanú tabuizovanú lexiku, je *Historický slovník slovenského jazyka* (HSSJ). Pri porovnaní kartoteky a spracovaných hesiel vo vydaných zväzkoch HSSJ je zrejme, že HSSJ spracoval túto lexiku v plnej miere, v akej ju poskytuje materiál kartotéky tohto slovníka. Pochopiteľne, nemôžeme hovoriť o vyčerpávaní zachytení stavu tejto lexiky v predkodifikačnom období slovenčiny, pretože ak predpokladáme – v zhode so všetkými citovanými autormi –, že vulgarizmy sú typickým prvkom predovšetkým hovorených prejavov a neformálnych komunikačných situácií, potom sa da očakávať, že kartoteka HSSJ musí obsahovať len zlomok v minulosti fungujúcich vulgarizmov, pretože zapisov hovorených textov nie je veľa (kartoteka oddelenia dejín slovenčiny JUEŠ SAV obsahuje napr. excerpty zo zapisov svedeckých výpovedí zo sudov).

Najväčší podiel vyexcerpovanej tabuizovanej lexiky skutočne pochádza z rozličných administratívno-právnych textov, kde je zrejme, že ide o zápis priamej reči. Tu sa najčastejšie vyskytujú nadávky a kľatby, menej časté sú označenia sexuálnych činností alebo slova urážajúce etnické skupiny.

Ďalším zdrojom tabuizovanej lexiky sú spevníky, zborníky a antológie obsahujúce prevažne, no nie len svetskú poéziu, ide hlavne o lascivné piesne. Tu sa stretávame so slovami označujúcimi sexuálne orgány alebo sexuálne činnosti, čo vyplýva z celkového charakteru textov. Menej častými sú nadávky.

Bohatým a vdáčnym zdrojom tabuizovanej lexiky, ktorý je zároveň aj spoľahlivým dôkazom toho, že takáto lexika skutočne v slovenčine fungovala, sú rozličné slovníky z predkodifikačného obdobia. Excerpty pochádzajú napr. z týchto lexikografických prác: ALVARUS, E. *Syllabus vocabulorum* (1728), *Gradus ad Parnassum sive Novus synonymorum epithetorum et phrasium poeticarum thesaurus* (1771), HRUŠKA, S. *Diarium quorundam vocabulorum et verborum ex Orbe sensuvalio exceptorum* (1706–07), LATS- NY, A. *Dictionarium cognationem seu convenientiam linguarum Hungaricae et Slavicae exhibens pro nationalibus scholis Slavonicis adornatum* (18 stor.), *Nomenclator pružinsky* (17 stor.), PROCOPIUS, J. *Dictionarium slavico-latium Vocabularium latino-slavonicum* (18 stor.), SINAPIUS-HORČIČKA, D. *Neoforum Latino-Slavonicum Nowy trh latinsko-slowensky na kteremz se nektere do gospodarstwy slowenskeho potrebne towary prodayne nachazegj* (1678), *Vocabularium Latino-Slovacum* (18 stor.). Najviac materiálu pochádza z tzv. *Kamaldulského slovníka* (*Syllabus dictionarij Latino-Slavonicus cum brevi quoque methodo parvulorum rite*

videlicet scribendi formandi et pronunciandi nonnullas voces in Ortiographo Slavonico Idiomate quod exemplis deducitur, 1763)

Kamaldulsky slovník

Miera expresivity tabuizovanej lexiky v týchto slovníkových dokladoch je niekedy ťažšie určiteľná – možno predpokladať pohyb týchto slov na osi expresivity od neutralnosti až po vulgaritu. Podporujú to aj doklady z ostatných jazykových pamiatok, pretože tabuizovanú lexiku (ako ju poznať dnes) nachádzame aj v suvekej beletrii, kde sa môžeme prikláňať často k významom, ktoré sú nociónálne, resp. s nízkou expresivitou, ale mnoho excerptov pochádza napr. aj z náboženskej literatúry a kazní, kde má sice toto výrazivo záporný náboj, nepredpokladáme však, že fungovalo ako vulgarizmus v dnešnom ponímaní. Predpoklad pohybu tabuizovanej, resp. expresívnej lexiky podporuje aj výklad V. Machka v *Etymologickom slovníku*, kde pri hesle *kurva* uvádza: „Mistry sa rika *kurvička* malým holčičkam, vidí sa v tom zvláštni rozmarnosti jazykové, ale je tiež možno myslieť, že je to žertovne obmenené buď stare *kurička (= slepička) alebo *koroptvička*“ (Machek, 1968, s. 309). Mimo chodom, lexéma *kurva* je v predkodifikačných, ale aj novších lexikografických prácach najdôkladnejšie spracovaná aj s celým slovotvorným hniezdom. Spracovanie tejto lexémy dokladajú ukážky z Komenského diela *Orbis pictus*, Kamaldulského slovníka a Bernolákovho *Slowára*.